

Ο Ρ Ι Ο Θ Ε Τ Η Σ Ε Ι Σ

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Βεβαιότητες καὶ ἀβεβαιότητες

«Ἄραγε εἶσαι βέβαιος γι' αὐτὰ πού εἶσαι βέβαιος;» Τί θὰ ἀπαντούσαμε σ' ἓνα τέτοιο ὑποθετικὸ ἐρώτημα; Πόσο βέβαιοι μπορούμε νὰ εἶμαστε γιὰ ὅσα βεβαιώνουμε τὸν ἑαυτό μας καὶ τοὺς ἄλλους ὅτι εἶμαστε; Αὐτὸ δὲν ἀφορᾷ μόνο ἐμᾶς προσωπικά. Φαίνεται ὅτι πλησιάζοντας στὸ τέλος τοῦ εἰκοστοῦ καὶ στίς ἀρχὲς τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου αἰῶνα εἶναι σὰ νὰ βρισκόμαστε μπροστὰ στὸ *λυκόφως τῶν βεβαιότητων*. Οἱ παλιὲς βεβαιότητες σὰ στὸ σούρουπο φαίνεται ὅτι ξεθώριασαν καὶ βασιλεύουν ὅπως ὁ ἥλιος πού δύει καὶ δὲν φωτίζει πιά!

Τί ἔχει μείνει ἀπὸ τίς παλιὲς βεβαιότητες τοῦ ἀνθρώπου σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν ἀλήθεια, στὴν πίστη, στίς ἀξίες, στὴν ὁμορφιά; Ἄν δὲν ἔχει χαθεῖ τελείως ἡ βεβαιότητα γιὰ ὅλα αὐτά, τουλάχιστον τίθενται ἐν ἀμφιβόλῳ. Ὁ βέβαιος καθίσταται ὑποπτος καὶ δὲν ἀποκλείεται γι' αὐτὴ του τὴν βεβαιότητα κάποια συνθήκη τοῦ Σένγκεν νὰ τοῦ ἀπαγορεύσει τὴν εἴσοδο σὲ κάποια σύνορα καὶ νὰ τὸν ἀφήσει ἐκτός. Τὸ πιὸ τραγικὸ, ὅμως, εἶναι, ὅταν σὺ ὁ ἴδιος, καίτοι βέβαιος, ὅσο βέβαιος μπορεί νὰ εἶσαι, ἀμφιβάλλεις καὶ στέκεσαι διστακτικὸς, μὲ μετέωρο βῆμα, στὸ νὰ διαβεῖς ἢ νὰ μὴ διαβεῖς τὰ σύνορα τῆς χώρας πού μόνο στοὺς ἀ-βέβαιους μπορεί νὰ ἐπιτραπῆ νὰ τὰ περάσουν.

Ἄπληστία τοῦ ὀρίου

Δίπλα στίς βεβαιότητές σου λαμβάνεις τότε ἐμπειρία τῶν ὀρίων σου καὶ τῶν ὀρίων τῶν βεβαιότητων γενικά καὶ τῶν δικῶν σου ἰδιαιτέρως. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ εἶναι γνωστὸ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπιδιώκει τὸ ἀπόλυτο, τὴν ἀπόλυτη βεβαιότητα καὶ σιγουριὰ καὶ ἐξασφάλιση. Ἐχει φόβο τοῦ κενοῦ, θέλει τὸ πλήρες,

νὰ γεμίσει ὅλα τὰ κενά. Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ παραδεχτεῖ τὰ ὀριά του. Καὶ λαμβάνοντας πείρα τῶν ὀρίων του, ἀρχίζοντας ἀπὸ τίς σωματικές του δυνάμεις καὶ προχωρώντας στίς ψυχικὲς καὶ πνευματικὲς, αἰσθάνεται μειονεκτικὸς, ὑποεδεέστερος. Πάντα θὰ ἤθελε νὰ εἶχε καὶ νὰ κατεῖχε πιὸ πολλὰ προσόντα καὶ ὑπάρχοντα.

Θὰ ὀνόμαζα αὐτὴν τὴν ἐπιθυμία μ' ἓναν ἐπιτυχημένο τίτλο βιβλίου, «ἀπληστία στὸ ὄριο»¹. Ὅλο καὶ πιὸ πολλὰ, ὅλο καὶ περισσότερα. Ἄλλωστε καὶ τὰ σλόγκαν πού κυριαρχοῦν γύρω του τὸν προσκαλοῦν νὰ κινηθεῖ πρὸς μία τέτοια κατεύθυνση. «Ζῆστε χωρὶς ὄρια!» μᾶς προτρέπει μὴ διαφήμιση. Ἄλλο νὰ τὸ λὲς καὶ ἄλλο νὰ τὸ κάνεις. Γιατί κι ἂν δὲν σοῦ θέτουν ἄλλοι ὄρια εἶσαι ὑποχρεωμένος σὺ ὁ ἴδιος νὰ τὰ θέσεις καὶ νὰ μὴ τὰ παρέλθεις (πρβλ. τὸν Ψαλμὸ 103,9).

Εἶναι ἐν τούτοις δική σου αὐτοασφάλιση ὅταν γνωρίζεις τὰ ὀριά σου ἀλλὰ καὶ τὰ ὄρια τῶν ἄλλων. Ξέρεις τί νὰ ἀπαιτεῖς ἀπὸ σένα καὶ τί ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὁ αὐτοπεριορισμὸς διευκολύνει τὴν κίνηση καὶ τὴν ἀκίνησί σου. Γιὰ νὰ μὴ μένεις ἀκίνητοποιημένος ὅταν μπορείς καὶ πρέπει νὰ κινηθεῖς καὶ νὰ μὴ κινεῖσαι σὲ περιοχὴ ὅταν σοῦ εἶναι ἀπαγορευμένη. Βλέπουμε σὲ μελέτες πού ἀναφέρονται στὴν ἐπιθετικότητα τῶν ζώων πόσο πολύτιμη καὶ ἀνασχετική στὴν ἐκδήλωσή της εἶναι ἡ ὀριοθέτηση πού κάνουν στίς 3 ζῶνες ἐπιρροῆς τους. «Μέχρις ἐκεῖ καὶ μὴ παρέκει» εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ἐντολή. Ἡ ὑπέρβαση ἔχει συνέπειες, ἡ συμμόρφωση βοηθάει στὴ συμβίωση καὶ τὴν ἐπιβίωση.

Ἐμπειρία ὑπαρξιακή

Καθημερινά, ὅμως, καὶ ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει γνώση τῶν ὀρίων του. Στὴν «ἀπληστία»

του για υπέρβαση τών όριών έχει εμπειρία υπαρκτή του χάους που προσεγγίζει αν υπερβεί τὰ όριά του, όταν φθάνει πιά στο άπροχώρητο. Έκει πιά δέν τόν άφορά τὸ «εἴ τις δύναται χωρεῖν χωρεῖτω» (Ματθαίου ιθ' 12), ἀπλὰ δέν μπορεί νὰ προχωρήσει. Αυτό κατά κάποιο τρόπο εἶναι καταλυτικό.

Όταν διαπιστώσεις τὰ όριά σου εἶναι ἀπελευθερωτικό, γιατί τότε δέν ἔχεις ὑπέρμετρος ἀξιώσεις ἀπό τὸν ἑαυτό σου· ἐπιμετράς τις δυνάμεις σου. Ξέρεις ἂν ἔχεις ἕνα, δύο ἢ πέντε τάλαντα κι ἀνάλογα κινεῖσαι. Ψηφίζεις τὴ δαπάνη γιὰ νὰ χτίσεις πύργο καὶ δὲ μένεις στὴ μέση γιὰ νὰ ἐπιχαιρόνται οἱ ἐχθροὶ σου. Ἀσφαλῶς δέν ἀρκεῖ μιὰ θεωρητικὴ γνώση· ἔχω τόσα ἄρα μπορῶ νὰ κάνω ἐκεῖνο καὶ τὸ ἄλλο. Παίρνεις σιγὰ σιγὰ μιὰ εμπειρία τοῦ τί μπορείς νὰ κάνεις μὲ αὐτὰ που διαθέτεις. Δέν ἀρκεῖ μόνο τὸ κεφάλαιο, εἶναι καὶ οἱ συνθήκες τῆς ἀγορᾶς, εἶναι καὶ οἱ αὐξήσεις, καὶ ὁ πληθωρισμὸς καὶ ὁ τιμάριθμος, καὶ ἀπὸ ποῦ ἀγοράζεις αὐτὰ που ἔχεις ἀνάγκη. Ἄλλες φορὲς ξοδεύεις περισσότερα ἢ λιγότερα ἀνάλογα καὶ μὲ τὴν πηγὴ τῆς ἀγορᾶς. Δέν πουλᾶνε ὅλοι πάντα στὶς ἴδιες τιμές. Εἶναι καὶ τὸ παζάρεμα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπεῖγον τοῦ πράγματος. Ἄλλο περίπτερο καὶ ἄλλο σουπερμάρεκετ...

Οἰκονομική... προσέγγιση

Ἄν μιλάω μὲ οἰκονομικοὺς ὅρους εἶναι γιὰτὶ σήμερα ἡ οἰκονομία εἶναι μιὰ γλώσσα που μὲ τις «συγκλίσεις» τῆς γίνεται κατανοητὴ ἀπὸ ὅλους χωρὶς νὰ εἶναι καὶ ἡ μοναδικὴ γιὰ τὴν κατανόηση τών όριών. Ἀπλὰ εἶναι πολὺ κοντινὴ μας ἀλλὰ κοντὰ καὶ στὴν Ποιμαντικὴ μιὰ καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ Οἰκονομία μὲ διακανονισμοὺς όριών ἔχει νὰ κάνει· ἄλλωστε ἡ Ποιμαντικὴ κινεῖται μεταξὺ «ἀκριβείας» καὶ «οἰκονομίας». Ἀφοῦ διαπιστώσει τις πραγματικὲς ἀνάγκες, τις ἐλλείψεις, τις ἀντοχὲς τών πιστῶν, ὁ ποιμένας οἰκονομεῖ καὶ ἐξοικονομεῖ, μεταφέρει κεφάλαια ἀπὸ ἕναν λογαριασμὸ στὸν ἄλλο καὶ μαθαίνει στὸν πιστὸ πῶς καὶ ὁ ἴδιος νὰ διαχειρίζεται τις δυνάμεις του, πῶς νὰ θέτει ὅρους καὶ όρια, πῶς νὰ περιορίζεται καὶ πῶς νὰ ἐξέρχεται, πῶς νὰ ἐπιχειρεῖ εἰσόδους καὶ ἐξόδους, ἔσοδα καὶ ἐξοδα.

Τὸ ζήτημα δέν εἶναι νὰ λαμβάνεις τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας — πάντα σου ἀναλογεῖ ἕνα μερίδιο— καὶ ἐξερχόμενος εἰς χώραν μακρὰν νὰ τὸ διασκορπίζεις ζῶν ἀσώτως. Ἡ μακρινὴ χώρα εἶναι μιὰ πρόκληση γιὰ υπέρβαση τών όριών. Αυτό πρέπει νὰ τὸ γνωρίζεις. Τὸ πέρασμα τών συνόρων δέν εἶναι μιὰ πράξη καθ' ἑαυτὴν παραβατικὴ. Ἡ ἀποδημία πέραν τών όριών μπορεί νὰ εἶναι καὶ ἐντολὴ «νὰ ἐξέλθεις ἐκ τῆς γῆς σου».

Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν, περνώντας τὰ σύνορα, υπερβαίνεις πᾶν όριον καὶ ζώντας ἀσώτως χάνεις κάθε ἐλπίδα ἐπιστροφῆς καὶ σωτηρίας.

Μαθητεία στὰ όρια

Ἐδῶ, ἡ καλὴ Ποιμαντικὴ μπορεί νὰ ἀσκηθεῖ σὰν μαθητεία στὰ όρια καὶ ποιμένων καὶ ποιμαινομένων. Σὰν μαθητεία σὲ ἰσορροπίες μεταξὺ ἀμφιβολίας καὶ βεβαιότητας, σὰν εὐαισθητοποίηση στὴν αἴσθηση τοῦ μέτρου καὶ τῆς ἀμετρίας, σὰν ἀσκηση ἀναγνωρίσεως τών ὀροθετικῶν γραμμῶν ἢ τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς που κάποιες φορὲς μοιάζει μὲ σχοινὶ τεντωμένο καὶ μᾶς προκαλεῖ σὲ ἀκροβασία.

Μοναδικὴ μας ἀσφάλεια εἶναι τότε ἡ ἰσορροπία. Εἶναι ἐπικίνδυνο νὰ γύρουμε ἀπ' ἐδῶ ἢ ἀπ' ἐκεῖ εἴτε ἀπὸ κακία εἴτε ἀπὸ ἀμάθεια, ὅπως μᾶς θυμίζει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, αὐτὸς ὁ μέγας δάσκαλος τῆς ποιμαντικῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης². Φαίνεται λοιπόν, ὅτι τὸ ὀριοθετεῖν ὅπως καὶ τὸ ὀρθολογεῖν εἶναι τελικὰ *σχοινοβατεῖν*³.

Ἀπαιτεῖται ὡς ἐκ τούτου ἡ Ποιμαντικὴ μας νὰ λειτουργεῖ ὡς *μεθοριακὸς Σταθμὸς Α', Β' ἢ Γ'...* Βοηθειῶν γιὰ ὅλους ἐκείνους —γιὰ ὅλους μας δηλαδή— που ἀναγκαστικά κινουμαστε στὰ όρια τοῦ κόσμου.

1. Χ. Μαθιόπουλου, Ἀπληστία στὸ όριο, Ἀθήνα, Μεταμεσονύχτιες ἐκδόσεις, 1997.

2. Βλ. παράγραφο 34 τοῦ Ἀπολογητικοῦ του περὶ Ἱερωσύνης Λόγον (Β') στὶς Πατερικὲς Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», ΕΠΕ 18, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 114-115.

3. Βλ. ἄρθρο μου, Μαθήματα σχοινοβασίας, στὸν «Ἐφημέριο» 1 Σεπτεμβρίου 1996, σ. 272-273.

